

Андрєєв А.О.
здобувач PhD,
ДННУ «Академія фінансового управління»
Рибіцький О. Л.
здобувач PhD,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Довоєнну економіку України важко назвати збалансованою — перевага сировинної складової та продукції первинної переробки, занепад машинобудування, руйнація старих виробничих ланцюгів внаслідок розпаду Радянського Союзу та незначна кількість нових, низька енергоефективність та інші фактори не дозволяли в повну міру реалізувати економічний потенціал країни. Анексія територій з 2014 року та повномасштабна війна з 2022 року нанесла масштабні збитки і без того несильній економіці. Руйнування промислового комплексу та інфраструктури, значні людські втрати (як військові, так і міграційні), необхідність прийняття нової реальності в бюджетній політиці, коли саме оборонні питання є пріоритетними, ставить низку викликів перед політикою повоєнного відновлення України, яка, задля власної успішності, повинна утримувати баланс між оборонною, економічною, соціальною та екологічними складовими. Фінансове регулювання є невід'ємною складовою будь-якого відновлення (після стихійних лих, екологічних катастроф, економічних криз тощо), в тому числі й повоєнного. Тому в даному питанні є значний міжнародний і внутрішній досвід, який може і повинен бути врахований при розробці політики відновлення України від наслідків війни.

Метою цього дослідження є визначення ролі фінансово-економічного стимулювання у повоєнному відновленні України та обґрунтування інструментів, які можуть сприяти цьому процесу. Дослідження базується на матеріалах інших дослідників, які спеціалізуються на даній тематиці, і представлені в наукових роботах [1–6]. У роботі використано методи системного аналізу, економічного моделювання, а також порівняльний аналіз кращої світової практики.

Повоєнне відновлення не може бути простим відтворенням втрачених активів, адже потребує значного переосмислення нашої економіки та її майбутнього бачення. Політика відновлення в першу чергу повинна відповідати на питання «Економіка України через 10 років, яка вона?», а вже потім формувати інструменти під її реалізацію. При цьому вона повинна бути всеохоплюючою та збалансованою, мати значну соціальну складову, уникати як популістського, так і «чорно-білого» підходів у своїй реалізації [1]. Незважаючи на визначну роль держави та державних фінансів у політиці відновлення, дана політика повинна бути побудована на засадах ринкової економіки, де держава виконує роль направляючого, а не жорсткого детермінанта. Як раз побудова системи фінансового регулювання має сприяти тому, щоб ринок та його учасники були замотивовані рухатись у визначеному державою руслі, маючи свободу в прийнятті рішень. До фінансового регулювання відноситься доволі широкий інструментарій, серед яких основними виділяють податковий, митний, кредитний, компенсаційний, інвестиційний і програми державно-приватного партнерства.

В умовах сьогодення основним фокусом політики відновлення повинно стати створення конкурентної економіки з високою доданою вартістю, що буде відповідати критеріям сталого розвитку, забезпечить обороноздатність країни, соціальну складову, інвестиційну та міграційну привабливість [2]. Визначення пріоритетних напрямків(завдань) є першим кроком до впровадження пакету фінансово-економічних стимулів, адже їх реалізація повинна сприяти виконанню цих завдань, і мати, окрім власних впливів, ще й кумулятивний ефект [3].

Використання такого інструменту регулювання, як створення державно-приватного партнерства, дозволяє ефективно взаємодіяти у сфері відновлення інфраструктури, дає змогу залучити необхідний капітал і стати каталізатором регіонального розвитку. Інфраструктурне

відновлення є одним з пріоритетних напрямків відновлення, тому потребує додаткового стимулювання. Використання інструменту програм державно-приватного партнерства може бути рішенням не лише для інфраструктурних проєктів, а й для інших стратегічних галузей, таких як зелена енергетика, оборонна промисловість, експортно-орієнтовні галузі.

Наступним кроком є створення на базі інфраструктури індустріальних парків як вузького, так і широкого профілю, що дозволяє підняти економічну активність у регіоні та направляти розвиток в обраному напрямку. Створення індустріального парку — це не лише інфраструктурна складова, а це й про використання податкових і митних стимулів [4]. Податкові пільги можуть бути спрямовані на розвиток галузей з високою доданою вартістю, а митні стимули направлені як на підвищення енергоефективності та частки доданої вартості шляхом спрощення митних процедур і зниження митних ставок (або їх відміни) на імпорт обладнання та технологій, необхідних для модернізації виробництва і підняття рівня його технологічності, так і підвищення конкурентоспроможності продукції на міжнародному ринку. Даний стимул спрямований на збільшення частки доданої вартості в кінцевому продукті, що безумовно буде в пріоритетних цілях повоєнного відновлення.

Необхідність забезпечення обороноздатності країни та фокус на високу додану вартість робить пріоритетним розвитком виробництво товарів та послуг подвійного призначення. Враховуючи значний потенціал України в цьому напрямку, даний напрямок потребує особливої уваги у політиці відновлення з необхідністю надання низки стимулів — від створення окремих індустріальних парків, податкових і митних стимулів до інвестиційного стимулювання стартапів й впровадження фінансування програм науково-дослідної роботи.

Створення інвестиційних хабів як один з інструментаріїв стимулювання, дозволить залучати та направляти фінансові ресурси в економіку України. Поєднання інвестиційних хабів з індустріальними парками матиме позитивний кумулятивний ефект, що прискорить відновлення та розвиток цільових галузей, а також відкриває можливості для ефективного використання таких інструментів як «зелені облигації» [5], інвестиційні фонди соціального напрямку тощо. Проте не слід забувати, що важливою складовою надходження іноземних інвестицій є впевненість інвестора в своїй захищеності, тому подальша дебюрократизація та цифровізація державних послуг є необхідною складовою успіху.

Стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу шляхом впровадження податкових стимулів на створення нових робочих місць, спрощення адміністрування податків шляхом цифровізації надання послуг, надання цільових дешевих кредитів на розвиток і підняття ефективності, створення стимулів до реінвестування прибутку у розвиток, створення за участі держави бізнес-інкубаторів та акселераторів сприятимуть підняттю як економічної, так і інвестиційної та міграційної привабливості.

Фінансове регулювання є одним із найефективніших інструментів для прискорення економічного відновлення. Україна, використовуючи міжнародний досвід, може досягти сталого зростання шляхом впровадження інноваційних механізмів, розвитку інфраструктури та підтримки підприємництва. Проте лише скоординовані зусилля уряду, бізнесу та громадянського суспільства здатні забезпечити економічну стабільність і процвітання України в довгостроковій перспективі. Держава має стати ключовим гравцем у впровадженні стимулюючих програм. Важливими елементами є забезпечення прозорості розподілу ресурсів, впровадження ефективних механізмів моніторингу та оцінки, а також створення платформ для діалогу між бізнесом і владою. Крім того, важливо зменшити рівень бюрократії, що сприятиме пришвидшенню реалізації програм стимулювання.

Література

1. Даниленко А.І., Ершова Г.В. Повоєнне відновлення економіки: основні фактори впливу та світовий досвід для України. *Фінанси України*. 2023. № 6. С. 10–33. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.06.010>

2. Петруха Н., Клименко К., Петруха С. Українська незламність — стійкість державних фінансів в умовах війни. Вчені записки Університету «КРОК». 2024. № 3. С. 56–72. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-75-56-72>

3. Шубалий О.М., Петруха С.В., Косінський П.М., Петруха Н.М. Фінансово-економічне стимулювання розвитку переробної промисловості на основі природно-ресурсного потенціалу регіонів у повоєнний період. Фінанси України. 2023. № 3. С. 55–74. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.03.055>

4. Petrukha N., Klymenko K., Petrukha S., Miakota R. Orthodox-Innovative Exposition of Financial Mechanisms of the Post-War Reconstruction of the Economy of Ukraine. Economics, Finance and Management Review. 2024. № 2(18). P. 101–120. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5208-2024-2-101-120>

5. Petrukha S., Konovalenko D., Petrukha N. Inclusive Economy and Public Finance: Current Condition and Principles of Post-War Recovery. Baltic Journal of Economic Studies. 2024. Vol. 10 No. 2. P. 219–231. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-219-231>

Бараник З.П.

доктор економічних наук, професор

Дубинка С.В.

здобувач вищої освіти,

*Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

ВОЄННА ЕКОНОМІКА ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ АГРОПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ІТ-РІШЕНЬ

Воєнна економіка, яка виникає в умовах збройних конфліктів, є важливим інструментом для забезпечення функціонування держави та її ключових галузей. Для України, яка протистоїть масштабній військовій агресії, особливого значення набуває аграрний сектор — стратегічна складова економіки, що забезпечує продовольчу безпеку країни та є вагомим джерелом валютних надходжень. Проте в умовах війни галузь стикається зі значними викликами: знищенням інфраструктури, скороченням виробничих потужностей, логістичними проблемами, нестачею фінансових ресурсів і технологічного забезпечення.

Разом із тим, глобальна цифровізація економіки відкриває нові можливості для розвитку агропідприємств навіть у складних умовах. Інформаційні технології (ІТ) можуть стати потужним інструментом підвищення ефективності діяльності підприємств, забезпечення їхньої стійкості до зовнішніх шоків та адаптації до швидкозмінного середовища. Унікальність воєнного часу полягає у прискореній трансформації економічних відносин, що створює передумови для впровадження інновацій у всі сектори економіки, зокрема в агропромисловий комплекс.

Економіка України продемонструвала надзвичайну стійкість на тлі масштабних викликів, спричинених повномасштабною війною. Попри значні пошкодження інфраструктури, порушення роботи ключових галузей промисловості та фінансові труднощі, країна демонструє поступове відновлення та адаптацію до умов воєнного часу.

За перші одинадцять місяців 2024 року валовий внутрішній продукт (ВВП) України зріс на 4 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Листопадове зростання становило 0,9 %, що свідчить про стабільність позитивної динаміки [1]. Основними рушіями економічного зростання стали транспорт, будівництво, виробництво та внутрішня торгівля. Окрему роль у цьому відіграв аграрний сектор, де врожай ранніх зернових культур перевершив очікування. Національний банк України прогнозує подальше зростання ВВП завдяки зменшенню дефіциту електроенергії та стабілізації виробничих процесів.

Міжнародна допомога стала ключовим чинником підтримки макроекономічної стабільності в Україні. З моменту вторгнення держава отримала майже 100 мільярдів доларів зовні-